Audiowstęp do spektaklu „Proszę Państwa, Wyspiański umiera”

Tekst: Natalia Strzelecka

Konsultacja: Dawid Górny

Opis spektaklu

W spektaklu występują postaci historyczne, współczesne Stanisławowi Wyspiańskiemu. To jego rodzina, przyjaciele, artyści, mieszkańcy Krakowa. Ich kostiumy nawiązują do epoki, w której żył Wyspiański, czyli do przełomu dziewiętnastego i dwudziestego wieku.

Kostium Muzy jest odwołaniem bezpośrednio do kultury antyku. To grecka lub rzymska tunika.

W spektaklu występują również postaci dwudziestowiecznych i współcześnie żyjących twórców. Ich kostiumy również nawiązują do czasów w jakich żyli lub żyją i do ich charakterystycznego wyglądu.

Jednym z ważnych elementów kostiumów są męskie peruki, zarosty, damskie doczepy z włosów. Użycie tych elementów do charakteryzacji postaci pozwala odtworzyć realia mody i stylu epoki oraz cechy charakterystyczne postaci historycznych. Do ich wykonania użyto w większości naturalnych włosów. Ich wygląd jest bardzo naturalistyczny.

W opisie kostiumów postaci używać będziemy często określenia kolor kremowy lub jasny kolor. Oznacza to, że podstawowy kolor biały ma delikatny odcień żółci, szarości, różu. Często te odcienie nie są łatwe do zdefiniowania. Światło sceniczne nie pozwala na określenie ich z pełną precyzją.

Opis postaci i kostiumów

Marta Waldera

Jako Matka. Pięćdziesięciopięcioletnia kobieta, sto sześćdziesiąt cztery centymetry wzrostu, średniej budowy ciała. Kręcone brązowe włosy luźno upięte z tyłu głowy w niewielki kok. Twarz o ostrych rysach przecinają liczne, drobne zmarszczki. Ubrana jest w długą do kostek czarną suknię. Góra sukni to rodzaj zabudowanego żakietu z długimi rękawami i kołnierzykiem w formie stójki. Stójka, mankiety rękawów oraz przód

i dół żakietu ozdobione są metalowymi srebrnymi ćwiekami w kształcie stożków o średnicy jednego centymetra. Suknia jest marszczona w pasie i rozkloszowana na dole. Na nogach czarne sznurowane półbuty. Matka ma szybkie zdecydowane ruchy. Chodzi drobnymi szybkimi kroczkami. Kiedy je, jej gesty przypominają ruchy dziobiącej i grzebiącej kury. Kręci głową, rozgląda się dookoła jakby szukała okruszków. Wydziobuje palcami ze spodeczka resztki jedzenia. Właściwie przez cały czas coś je i pije: sucharki, makaron, pestki, herbatę. Matka często zanosi się kaszlem.

Krzysztof Wrona

Jako Stanisław Wyspiański. Czterdziestoześcioletni mężczyzna, sto osiemdziesiąt centymetrów wzrostu i średniej budowy ciała. Nosi krótką brodę i wąsy. Zmierzwione, brązowe włosy okalają twarz i luźno opadają na czoło. Na czole, lewym policzku i obojczyku bohatera widoczne są rany. Ubrany jest w luźną, białą lnianą koszulę. Koszula jest długa do kolan, ma niewielki kołnierz i rozcięcie z przodu na piersi. Nosi luźne białe spodenki do kolan. Wyspiański ma zabandażowaną lewą dłoń do wysokości nadgarstka. Stopy ma bose.

Agnieszka Przepiórska

Jako Żona Teosia, Wanda Siemaszkowa, Córka Helenka. To czterdziestopięcioletnia kobieta, średniego wzrostu i szczupłej budowy ciała.

Jako Żona Teosia ma ciemno brązowe włosy zaczesane gładko z przedziałkiem na środku. Wokół głowy upięty warkocz. Teosia nosi ludowy strój krakowski. To aksamitny ozdobny kaftan z długimi rękawami w kolorze zielonym, biała koszula, długa biała spódnica tak zwana halka. Spódnica jest lniana, długa do kostek, ozdobiona poprzecznym haftem. Na nogach ma czarne sznurowane buty nad kostkę, na niewielkim obcasie. W jednej ze scen otulona jest długą do ziemi szarą wełnianą chustą. W innej ubrana w bluzkę z długimi rękawami w kolorze złamanej bieli i długą do kostek szarą spódnicę.

Jako Wanda Siemaszkowa nosi długie do bioder ciemno brązowe włosy. Zaczesane są gładko i spięte z tyłu głowy. Spływają luźnym pasmem z lewego ramienia. Ubrana jest w jasną suknię do ziemi. Suknia ma bufiaste rękawy. Z przodu na wysokości tułowia pokryta jest bogato haftowaną koronką.

Jako Córka Helenka ubrana jest ciemnozieloną sukienkę do kolan z białymi haftowanymi mankietami i kołnierzem. W ręce trzyma średniej wielkości torebkę w kolorze kremowym. Torebka jest błyszcząca z łańcuszkowym paskiem. Helenka bawi się paskiem w trakcie sceny. Na nogach nosi jasne buty na niewielkim obcasie, zapinane na pasek.

Adam Wietrzyński

Jako Syn Teoś, Krytyk z Warszawy, Piotr Augustyniak, Bloger. To trzydziestotrzyletni mężczyzna, wysoki, szczupłej budowy ciała. Ma pociągłe rysy twarzy, ciemno brązowe włosy są rozczochrane. Mają długość około pięć centymetrów.

Jako Syn Teoś. Ubrany jest w białe, lniane krótkie spodenki. Jego ciało jest muskularne, sylwetka nieco przekrzywiona na bok. Mięśnie ma napięte, ręce powykręcane i sztywne.

Jako Bloger. Ubrany jest w czarną bluzę z kapturem, czarne dżinsy, brązowe skórzane półbuty. W ręce trzyma telefon komórkowy.

Jako filozof Piotr Augustyniak. Brązowe włosy, siwiejącą broda, okulary korekcyjne. Ubrany jest w ciemno brązową marynarkę, pod nią ma czarny sweter, brązową koszulę. Nosi czarne garniturowe spodnie i brązowe, skórzane półbuty.

Jako Krytyk z Warszawy. Występuje w zbiorowej scenie jako jedna z figur Ołtarza Mariackiego. Ma na sobie złotą szatę.

Maciej Półtorak

Jako Syn Mieciu, Józef Mehoffer, Bartek Szydłowski- reżyser. Czterdziestokilkuletni mężczyzna, średniego wzrostu i średniej budowy ciała.

Jako dziesięcioletni Mehoffer. Ma krótkie, rude kręcone włosy. Ubrany jest w jasną koszulę z mankietami, czarną kamizelkę zapinana na piersiach na srebrne guziki. Na nogach ma czarne spodnie i brązowe skórzane buty typu sztyblety. Na szyi zawiązany ciemny fular, czyli rodzaj krótkiego, szerokiego krawata.

Jako dorosły Józef Mehoffer ma dodatkowe elementy kostiumu i charakteryzacji. To rude wąsy, czarna marynarka.

Jako Syn Wyspiańskiego Mieciu. Owinięty jest w spłowiały, gruby płaszcz wojskowy. Pod spodem ma polski mundur z czasów wojny bolszewickiej. Dygoce z zimna.

Jako Bartek Szydłowski, reżyser, Dyrektor Teatru Łaźnia Nowa. Jest łysy. Na głowie ma łyskę. To silikonowe nakrycie głowy w kolorze cielistym imitujące łysinę. Nosi materiałowy szalik z frędzlami. Ubrany jest w marynarkę, sweter, dżinsy i półbuty w odcieniach ciemnej szarości. Ubranie nawiązuje do stylu w jakim ubiera się reżyser Bartek Szydłowski.

Tomasz Wysocki

Jako Syn Staś, Krystian Lupa, reżyser, Ludwik Solski, aktor, Ksiądz Eustachy, Jerzy Grzegorzewski, reżyser.

Jako Syn Staś. Pięćdziesięcioośmioletni mężczyzna, około sto dziewięćdziesiąt pięć centymetrów wzrostu, szczupłej budowy ciała. Głowę ogoloną ma na łyso. Ubrany jest w jasnoszarą piżamę z lnu. Góra piżamy ma kołnierzyk, zapinana jest na guziki. Spodnie piżamy mają szerokie nogawki. Na stopach ma filcowe, wsuwane kapcie w kolorze ciemnoszarym. Ruchy Stasia są często nieskoordynowane i chaotyczne.

Jako Jerzy Grzegorzewski, reżyser. Ciemne, krótkie włosy z grzywką zaczesane na bok, okulary korekcyjne. Ciemno granatowa, wełniana marynarka, pod nią czarny sweter z dekoltem w serek i jasna koszula. Do tego ciemnobrązowe garniturowe spodnie, czarne skarpetki i czarne skórzane półbuty. W ręce trzyma paczkę papierosów. Ubrany jest w charakterystyczny sposób w jaki nosił się reżyser.

Jako Stary Wiarus, postać z „Warszawianki” Stanisława Wyspiańskiego, grana przez Ludwika Solskiego. Solski to najsłynniejszy polski aktor przełomu dziewiętnastego i dwudziestego wieku. Łysy, z siwymi bokobrodami. Bokobrody to zarost, porastający boki twarzy. Biegną wzdłuż ucha i linii szczęki, do wysokości ust. W pierwszej scenie ubrany jest w długi czarny szlafrok, wiązany w pasie. Kiedy zaczyna grać Starego Wiarusa ściąga szlafrok. Pod nim ma mundur z czasów powstania styczniowego. Mundur jest ciemno granatowy, z żółtymi lampasami na spodniach, żółtymi, szerokimi mankietami i żółtym wykończeniem w formie trapezu na torsie. Na piersiach mundur przepasany jest dwoma krzyżującymi się szarymi pasami, które tworzą literę X. Mundur dopełnia wysoka, sztywna czapka wojskowa w formie walca. Czapka ma z przodu złote ozdoby, niewielki półokrągły daszek i złoty łańcuch do zapinania pod brodą. Taki rodzaj czapki to czako.

Stary Wiarus to posłaniec przynoszący złą nowinę z pola walki. Powłóczy nogami, dygoce. Jego ruchy świadczą o tym, że jest wyczerpany i bliski zasłabnięcia. Rola Starego Wiarusa z „Warszawianki” Stanisława Wyspiańskiego była jedną z najważniejszych w karierze aktorskiej Ludwika Solskiego. Fragment roli zacytowany w spektaklu, został odwzorowany na podstawie archiwalnego nagrania.

Jako Krystian Lupa, reżyser. Siwe zmierzwione włosy, siwy krótki zarost, siwe krzaczaste brwi. Ubrany jest w nieco za dużą ciemno szarą koszulę rozpiętą na piersiach. Spod koszuli wystaje czerwony t-shirt. Na nogach ma czarne dżinsy i jasno brązowe adidasy.

Porusza się w charakterystyczny dla reżysera sposób. Siedzi zgarbiony, podpiera czoło ręką, skubie zarost, pociera policzek. Przekręca się niespokojnie na krześle, zrywa gwałtownie, chodzi nerwowo jakby nad czymś bardzo ważnym się namyślał. Kiedy chodzi, czasem powłóczy nogami a czasem podnosi wysoko kolana jak czapla. Kiedy usiłuje coś powiedzieć często przeradza się to w serie burknięć.

Jako Ojciec Eustachy. Na głowie nosi piuskę. Piuska mała okrągła czapeczka, przylegająca do głowy. Ubrany jest w czarną sutannę i krótki pelerynkę bez rękawów.

Wanda Skorny

Jako Ciocia Janina Stankiewiczowa. To czterdziestoczteroletnia kobieta, wysokiego wzrostu i szczupłej budowy ciała. Włosy upięte na czubku głowy w kok okalają twarz tworząc coś w rodzaju korony. Ubrana jest w długą do ziemi jasną suknię. Suknia ma białe marszczone rękawy i biały żabot z przodu. Żabot to rodzaj ozdoby z udrapowanego materiału mocowanego pod szyja na przodzie sukni. Suknia wykończona jest na ramionach falbaną. Falbana i suknia od pasa w dół wykonane są z połyskującego brązowego materiału.

Sławomir Rokita

Jako Wuj Kazimierz Rogowski, Jan Matejko, malarz, Tadeusz Kantor, reżyser. Mężczyzna około siedemdziesięciu lat. Niski, lekko przygarbiony, drobnej budowy ciała.

Jako Wuj Rogowski. Nosi ciemne wąsy. Ubrany jest w czarny szlafrok do pół uda, z aksamitnymi czarnymi połami, tak zwaną bonżurkę. Na głowie ma małą, czarną czapkę bez daszka, tak zwaną krymkę.

Jako Tadeusz Kantor, reżyser. Ciemne, krótkie włosy zaczesane do przodu na czoło. Czarna, nieco za duża marynarka, biała koszula, czarne garniturowe spodnie, czarne skórzane półbuty. Ubrany jest w charakterystyczny sposób, w jaki nosił się reżyser. Jego ruchy są gwałtowne. Kiedy mówi wymachuje rękami, biega, przykuca, chodzi w kółko. Cały czas jest w ruchu.

Jako Jan Matejko, malarz. Nosi brązowe włosy do ramion, półdługą brodę i wąsy. Ubrany jest w ciemno szary surdut (rodzaj długiej do pół uda marynarki) i spodnie. Pod surdutem nosi jasną koszulę i kamizelkę.

Grzegorz Łukawski

Jako Krytyk z Gliwic, Lucjan Rydel. Pięćdziesięciopięcioletni, szczupły mężczyzna, około sto osiemdziesiąt pięć centymetrów wzrostu.

Jako Krytyk z Gliwic. Siwiejące krótkie włosy zaczesane z przedziałkiem na bok. Ubrany jest w granatową marynarkę, szare, garniturowe spodnie, żółty T- shirt i brązowe skórzane półbuty.

Jako Lucjan Rydel. Czarne krótkie włosy, z grzywką i przedziałkiem na bok. Ubrany jest w białą koszulę, czarną kamizelkę i spodnie garniturowe, czarne skórzane półbuty. Jako dziesięcioletni Rydel nosi podwinięte spodnie nogawek. Ruchy ma niezborne, nerwowe, podciąga spodnie, drapie się po głowie.

Anna Syrbu

Jako Helena Modrzejewska, aktorka, Żona Mehoffera.

Czterdziestokilkuletnia kobieta o średniej budowie ciała, około sto siedemdziesiąt centymetrów wzrostu. Ma harmonijne rysy twarzy.

Jako Helena Modrzejewska, aktorka. Ciemne, długie włosy uczesane z tyłu głowy w kok. Na włosach ma cienką białą opaskę ozdobioną perłami. Ubrana jest w suknię do ziemi. Suknia jest biała, ozdobiona kwiatowymi haftami w kolorze złotym. Góra sukni to rodzaj zabudowanego żakietu z falbaniastą stójką. Długie rękawy żakietu u mankietów również ozdobione są falbanką. Z tyłu sukni, na wysokości bioder udrapowany jest fragment materiału, który tworzy tak zwany kuper. Kuper podkreśl figurę, z boku nadaje jej kształt litery „S”. Tył sukni przechodzi w tren, czyli długi na około półtora metra ogon. Przepych kostiumu podkreśla materiałowa, złota torebka w formie niewielkiego woreczka na złotym łańcuszku.

Jako Żona Mehoffera. Nosi na głowie okazały, jasny kapelusz z dużym rondem. Kapelusz ozdobiony jest wstążką i kilkoma dużymi piórami w jasnym kolorze. Ubrana jest w długa do ziemi suknię. Góra sukni jest w kolorze pomarańczowym. Ma bufiaste, marszczone rękawy i stójkę wokół szyi. Na wysokości piersi suknia ozdobiona jest marszczonymi koronkowymi falbanami w żółtym kolorze. Suknia od pasa w dół uszyta jest z jasnego połyskującego materiału, czyli tafty.

Maja Kleszcz

Jako Muza. To czterdziestoletnia kobieta średniego wzrostu i średniej budowy ciała. Ma harmonijne rysy twarzy. Jasne, długie włosy upięte z tyłu głowy opadają na plecy. Ubrana jest w luźną, jasną szatę bez rękawów. Szata jest długa do kostek i krojem przypomina rzymską tunikę. W pasie zawiązaną ma męską brązową marynarkę. Do marynarki doszyty jest ciemno szary worek. Worek posiada szeroki pasek, który zaczepiony jest na głowie Muzy. Muza dźwiga worek zawieszony równocześnie na biodrach i na głowie. W worku znajduje się słoma i korona w kolorze złotym.

Wojtek Krzak

Jako Wernyhora. Czterdziestopięcioletni mężczyzna. Wysoki, szczupłej budowy ciała. Długie za ramiona, rozpuszczone włosy opadają mu po bokach twarzy. Włosy są ciemnobrązowe. Nosi krótki ciemny zarost, okulary korekcyjne w okrągłych oprawkach. Ubrany jest w jasną lnianą koszulę i spodnie. Na nogach ma wysokie czarne buty do kolan. Na kolanach trzyma lirę korbową, historyczny instrument ludowy. Wernyhora siedzi na fotelu, na jasno brązowym futrze.

Pozostałe

Oprócz wyżej wymienionych postaci aktorzy biorą udział w scenach zbiorowych inspirowanych słynnymi dziełami sztuki.

W scenie nawiązującej do obrazu Rembrandta „Lekcja anatomii doktora Tulpa” grupa bohaterów ubrana jest w długie czarne kaftany z białymi mankietami i kryzą. Kryza to rodzaj sztywnego, marszczonego kołnierza w kształcie koła. Mają charakterystyczne ostro zakończone brody i wąsy. Pochylają się nad łóżkiem, na którym leży Wyspiański. Zgrupowani są w ten sam sposób jak postaci lekarza i studentów na słynnym obrazie. Wyspiański leży na wznak, przepasany jedynie białą opaską na biodrach. Na nagim brzuchu kłębią się czerwone zwoje imitujące wnętrzności.

W scenie, która nawiązuje do Ołtarza Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny Wita Stwosza z Kościoła Mariackiego, grupa bohaterów ubrana jest w udrapowane złote szaty. Szaty mają długie rękawy i zakrywają całą sylwetkę. Bohaterowie wykonują charakterystyczne gesty i pozy figur z ołtarza. W dłoniach trzymają białe porcelanowe filiżanki.

W scenie, która nawiązuje do obrazu Botticellego „Pieta" bohaterowie upozowani są jak postaci z obrazu mistrza. Na pierwszym planie na łóżku siedzi Ciotka. Ubrana jest w długą czerwoną szatę. Na jej kolanach leży Wyspiański. Upozowany jest jak Chrystus. Tułów oparty ma na kolanach Matki, stopy oparte na podłodze. Jego lewa ręka zwisa bezwładnie ku ziemi. Ubrany jest w białe spodenki. Po jego prawej stronie klęczy Matka. Z tyłu za łóżkiem, przodem do nas stoi grupa bohaterów. Ubrani są w długie szaty, habity w kolorach niebieskim, czerwonym i zielonym. Na głowach mają opaski. Do opasek przyczepione są koła z półprzezroczystej, złotej siatki. To aureole. Bohaterowie trzymają w dłoniach porcelanowe filiżanki i dzbanek. Unoszą do góry ręce w geście rozpaczy. Szaty nawiązują do kolorystyki i formy tych z ołtarza.

Scenografia

Spektakl to fantazja o ostatnich chwilach życia Stanisława Wyspiańskiego. Jak pisze reżyserka spektaklu Agata Duda -Gracz „miejscem akcji jest jego głowodusza". Sceny, które są halucynacją śmiertelnie chorego Wyspiańskiego oświetlone są zimnym niebieskim światłem. Te, które są strzępami wspomnień z minionego życia oświetlone są ciepłym, żółtym światłem.

Podłoga dużej sceny to drewniane brązowe deski. Scena ma rozmiary dwadzieścia na dwadzieścia metrów. Przestrzeń ograniczają wysokie, czarne ściany boków i tyłu sceny. Gdzieniegdzie widoczne są na nich zarysowania i uszkodzenia farby. W tylnej ścianie sceny znajduje się głęboka na około sześć metrów wnęka. Wnęka ma około osiem metrów wysokości i około dziesięć metrów szerokości. To przestrzeń windy do transportu dekoracji. Podłoga windy znajduje się na poziomie sceny. Winda ma formę platformy. W lewej części windy stoi fotel przykryty brązowym futrem. To miejsce, gdzie siedzi Wernyhora. Z lewej strony, na ścianie znajduje się sznurownia. To pionowo biegnące rzędy lin. Służą do podnoszenia i opuszczania dekoracji teatralnych. Na scenie, z prawej strony stoi białe, żelazne łóżko, przykryte białą pościelą. Przy łóżku biała emaliowana miska i metalowy dzbanek z wodą. Z prawej strony łóżka stoi biały

taboret. W różnych miejscach na scenie stoją takie same taborety i drewniane krzesła. Bohaterowie przestawiają je w trakcie spektaklu. Na tylnej ścianie i na podłodze umieszczano na czarnych taśmach białe napisy: Grzegorzewski, Kantor, daty. Po lewej i prawej stronie sceny stoją schodki. Umożliwiają one przejście między sceną a widownią. Przepych reprezentacyjnej części teatru kontrastuje z ogołoconą z dekoracji sceną.

Scenografią spektaklu jest również zabytkowe wnętrze Teatru Słowackiego. Jego westybul, korytarze, widownia dużej sceny oraz sama scena. Złocone sztukaterie ścian, pluszowe draperie lóż, bordowe obicia foteli, freski na kopule nad widownią to elementy wystroju teatru. Staną się one scenografią do pierwszych scen spektaklu. Przy drzwiach wejściowych witają nas pracownicy obsługi widowni ubrani w stroje z końca dziewiętnastego wieku. Kobiety noszą długie do ziemi suknie i kapelusze, mężczyźni surduty. Idziemy w stronę szatni. Spotykamy po drodze Teosię, żonę Wyspiańskiego. Teosia częstuje nas wódką. Kiedy docieramy na widownię teatru, bohaterowie zgromadzeni są na scenie wokół łóżka. Leży na nim nieboszczka matka. Bohaterowie zachęcają nas do wejścia na scenę i wzięcia udziału w stypie. Zostajemy oprowadzeni po scenie przez bohaterów. Spacerujemy po scenie, gromadzimy się przy łóżku. Po chwili przechodzimy na widownię. Kiedy większość z nas siedzi na widowni gaśnie światło.